

## РОЗДІЛ 4 СЕМІТСЬКІ МОВИ

УДК 81.411.21:327:341.76

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.1.22>

### ДИСКУРС-СТРАТЕГІЯ АРАБСЬКОЇ ВЕРБАЛЬНОЇ НОТИ

### DISCOURSE-STRATEGY OF THE ARABIC VERBAL NOTE

Москаленко К.В.,

*orcid.org/0009-0007-8118-0435*

*аспірант*

*Навчально-наукового інституту філології*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У статті досліджено головні тенденції формування письмових текстів дипломатичного підстилю офіційно-ділового стилю арабської мови та передумови їхнього виникнення. Проаналізовано погляди дослідників на питання визначення дискурсу та тексту. Розглянуто арабську вербальну ноту Постійного представництва Арабської Республіки Єгипет у Відні, адресовану Міжнародному агентству з атомної енергії, а також застосовані у ній синтаксичні та морфологічні елементи впливу. Визначено причини використання характерних та нехарактерних для дипломатичного підстилю арабської мови інструментів комунікації, надано обґрунтування схильності автора тексту офіційно-ділового стилю до інтегрування неприродних для такого стилю лексем, окреслено мовний та мовленнєвий контексти.

Так, існування сталих норм для одного з найдавніших видів комунікації не передбачає його незмінності з огляду на соціально-культурні чинники та історичний контекст. Окрім того виявлено, що має місце схильність до надання вибраній дипломатичній кореспонденції характеру, що спонукає до її поширення на загальне. Інтонаційна складова, роль якої у письмовому дискурсі є настільки ж значною, як і в усному, є параметром, покликаним сприяти подачі думки під чітко визначеним кутом, але не допускати при цьому порушення правил етики. Натомість, більшість традиційних складових арабського тексту офіційно-ділового стилю лишаються незмінними і слугують ґрунтом для основної частини тексту.

У контексті геополітичного сьогодення, видозміна якого незалежно від його фактажного забарвлення є перманентною умовою для руху світу до майбутнього, усвідомлення принципів налаштування комунікації, що забезпечує ухвалення рішень на вищому політичному рівні, є визначальним. Так само, як форма слова впливає на речення, його місце у реченні є окремим акцентом у питанні донесення думки за умов мовчазного спілкування, а інтеграція цих слів у взаємозалежні структури довершує ланцюг комунікації адресант-адресат. Різниця процесів формування мовної та мовленнєвої традицій грає важливу роль, коли йдеться про міжнаціональне спілкування, що за визначенням передбачає неоднаковість вихідних позицій двох учасників комунікації.

**Ключові слова:** арабська мова, дипломатичний дискурс, офіційно-діловий стиль, аналіз дискурсу, мова офіційних документів.

The paper examines the main trends in the formation of written texts of the diplomatic sub-style of the official style of the Arabic language and the prerequisites for their emergence. The views of researchers on the issue of defining discourse and text are analyzed. The Arabic verbal note of the Permanent Representation of the Arab Republic of Egypt in Vienna, addressed to the International Atomic Energy Agency, as well as the syntactic and morphological elements of influence applied in it, are considered. The reasons for the use of communication tools characteristic and uncharacteristic for the diplomatic sub-style of the Arabic language are determined, the justification of the tendency of the author of the official-business style text to integrate tokens unnatural for such a style is provided, the linguistic and speech contexts are outlined.

Thus, the existence of stable norms for one of the oldest types of communication does not imply its immutability in view of socio-cultural factors and historical context. In addition, it was found that there is a tendency to give selected diplomatic correspondence a character that encourages its distribution to the general public. The intonation component, the role of which in the written discourse is as significant as in the oral one, is a parameter designed to contribute to the presentation of an opinion from a clearly defined angle, but not to allow violation of the rules of ethics. Instead, most of the traditional components of the Arabic text of the official business style remain unchanged and serve as the basis for the main part of the text.

In the context of the geopolitical present, the change of which, regardless of its factual color, is a permanent condition for the world's movement towards the future, awareness of the principles of communication adjustment, which ensures decision-making at the highest political level, is decisive. Just as the form of a word affects a sentence, its place in a sentence is a separate emphasis in the matter of conveying an idea under the conditions of silent communication, and the integration of these words into interdependent structures completes the chain of addresser-addressee communication. The difference in the processes of formation of language and speech traditions plays an important role when it comes to international communication, which by definition implies the inequality of the initial positions of the two participants in the communication.

**Key words:** the Arabic language, diplomatic discourse, official-business style, discourse analysis, official documents language.

**Постановка проблеми.** Стаття присвячена визначенню головних рис арабської письмової дипломатичної кореспонденції та тенденцій, що керуватимуть процесом підготовки такої кореспонденції у майбутньому. Перманентні зміни геополітичного ландшафту спостерігаються не тільки у конкретних діях політичних діячів – кожній дії передуює натяк, попередження або ж декларування наміру, що часто здійснюється неpubлічно та може бути передано у письмовій формі.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дискурс арабських офіційно-ділових текстів свого часу досліджувався низкою науковців, передусім арабського походження, тим не менш актуальність результатів цих досліджень здебільшого прямо пропорційна політичній забарвленості епохи, за якої такі доробки було опубліковано та яка відбиває історико-культурний вплив поняття «нації» в арабському світі на архітектуру наукових підходів. Так, праці таких авторів, як аль-Фаталауї («Ісламська дипломатія. Порівняльне дослідження сучасного міжнародного права»), аль-Акілі («Дипломатична мова») та Шунейк («Вивчення арабської з дипломатичною метою»), хоч і написані у ХХІ ст., є надто сконцентрованими на релігійній та історичній складових, які навіть з урахуванням відігравання ними ролі у становленні будь-якої нації та її культури, мови і звичаїв, є частинами механізму, функціонування якого забезпечує передусім соціум та міжособистісна комунікація його представників [24; 25; 26]. Таким чином, жодна з наведених праць не дає безпосередньої відповіді на питання, що набуває з кожним днем все більшої актуальності, а саме: «Як змінюється дипломатичний дискурс відносно динамічних реалій та чи змінюється мотивація такого дискурсу?».

**Мета статті** – дослідження модальностей взаємозв'язку -соціо з -раціо та -емоціо з усвідомленням фактичного рівнорозподіленого внеску кожного з них до формування дипломатичного дискурсу 20-х років ХХІ ст. Саме комплексний характер низки питань, що стосуються переважно арабського світу, та потреби змінити наратив, згідно з яким арабське політичне поле є полем перманентної нестабільності та конфліктів, разом із новим розумінням природи впливу на людську свідомість, що зазнала значних змін з часів появи дипломатичної практики як такої, визначає актуальність такого дослідження.

**Виклад основного матеріалу.** Дискурс як окрема складова процесу комунікації вперше був виокремлений та віднесений до цієї категорії французьким лінгвістом Емілем Бенвеністом, що

у своїй роботі «Загальні проблеми лінгвістики» дав таку характеристику дискурсу: «Він включає у себе і сенс і посилання – сенс, тому що ця єдність сповнена інформації, посилання ж пояснюється наявністю базової ситуації, на яку ми посилаємося у процесі вербального продукування [19, с. 130]. Це є одним з визначень дискурсу, але не єдиним, наданим дослідниками. Шевченко І.С. вбачає у дискурсі «мисленнєво-комунікативну діяльність, яка є сукупністю процесу і результату, ментального утворення», що має обов'язково виникнути у читача у процесі сприйняття ним тексту та супроводжувати його, доки він осмислює цей текст [16, с. 17]. Саїд Яктин вважає, що дискурс за значенням є дуже близьким до тексту та розповіді, і що ці три складові комунікації є взаємозалежними [28].

Безумовно, усі наведені характеристики дискурсу можуть трактуватися як такі, що описують його через призми різних підходів до його визначення. Натомість, не викликає сумніву факт його впливу та інкорпорованості у процес мовлення, адже дискурс починає існувати тоді, коли починається мовлення. На нашу думку, правильним буде розуміння дискурсу, як тексту, що концентрує у собі комплекс культурних, історичних, мовних, соціальних та контекстуальних чинників та настроїв, які виражаються у процесі мовлення через модуляції семантики та синтаксису, причому форма мовлення у цьому випадку не має значення (усна чи письмова).

Дискурс є результатом мовлення, а мовлення реалізується у тексті. Значна кількість існуючих трактувань тексту свідчить не тільки про те, що досягнення абсолютної збіжності позицій дослідників у сфері лінгвістики щодо визначення тексту наразі не є можливим, а й про те, що питання розуміння тексту продовжує перебувати у порядку денному науковців. Так, у праці українських мовознавців І. Ковалика, Л. Мацько та М. Плющ текст характеризується як «писемний чи усний потік, що є послідовністю звукових та графемних елементів у синтаксичних структурах (реченнях), які виражають комплекс пов'язаних між собою суджень» [5, с. 7]. С. Тейлор, натомість, надає лаконічніше визначення тексту, а саме «слова, викладені у процесі говоріння або писання, або ж інше використання мови» [22, с. 15]. Проте, обидвом цим твердженням бракує вагомого елемента – згадування контексту.

Власне, контекст так чи інакше впливає на сприйняття нами тексту та на оцінку, яку ми підсвідомо надаємо тексту, коли вперше ознайомлюємося із ним. Так, І. Кочан, ґрунтуючись на

дослідженнях того ж І. Ковалика, визначила такі основні ознаки тексту, як цілісність, зв'язність, членування, лінійність, інформативність, структурно-смілова завершеність тощо [6, с. 33]. Питання точності визначення цього переліку якщо і може бути предметом дискусій, тим не менш абсолютно чітко вказує на неможливість концентрації виключно на одній ознаці тексту, незалежно від того, про письмовий текст йдеться чи про усний.

Що ж до дипломатії, консенсусу щодо визначення цього терміну не досягнуто так само, як і у випадку із дискурсом. Думки дослідників щодо розуміння дипломатії коливаються у діапазоні від «процес ведення міжнародної політики» [Abdurahmanli 2021, 580–603] до «мистецтво ведення перемовин» [18, с. 442–453]. З цього випливає, що дипломатія є окремим видом комунікації між сторонами, які часто є представниками різних етносів, народів, держав, а тому має бути засіб спілкування, що таку комунікацію забезпечує. Одним із таких засобів є дипломатичне листування. Дипломатичне листування (офіційне або особисте) може відбуватися з представниками іноземних держав, а також між Міністерством закордонних справ (МЗС) та іншими державними та громадськими організаціями. Дипломатична мова, що забезпечує таке листування, є інструментом переконливої комунікації. Кожне повідомлення визначається як поєднання ознак, які несуть смислове навантаження відповідно до певного коду. Все це має на меті також змінити пізнавальний або емоційний стан одержувача або ж саму дію (мовленнєві акти). На семантичному рівні мовець мусить висловлюватися досить закодовано, аби передати повідомлення безпечно, не маючи небажаних побічних ефектів для самого себе (не завдаючи шкоди своїм власним інтересам) або стосовно адресата (аби не образити його), а також відповідно до третіх осіб (аби не завдати шкоди іншим виконавцям, не розголошувати секретну інформацію). Спочатку мовець формулює своє висловлення, потім адресат намагається його декодувати [8, с. 111–114].

Кожна з зазначених вище ознак тексту має семантичні та синтаксичні основи, на які спирається, та які забезпечують когерентність (або ж, у разі некоректного використання цих елементів, її відсутність) складових тексту. Одними з таких стовпів є слова-концепти. Як кожне інше слово, слова-концепти також мають ціннісну складову, але роль, яку вони відіграють, полягає у тому, що вони є осередком фіксації цінностей соціуму – іншими словами, концепти є предметом зведення різноманітних уявних та спостережних явищ до

чогось одного, адже підводять ці уявлення під одну категорію (в українській мові такими словами є лиха година, недоля, вічність, любов і т.д.) [6, с. 76]. Отже, якщо ми погоджуємося, що слова-концепти існують у глобальній екосистемі, якою є мова, доцільно буде припустити, що слова можуть набувати концептуальних ознак у безпосередньому продукті мови – тексті.

Розгляньмо методику побудови вербальної ноти, яку Постійне представництво Єгипту у Відні направляє до Генеральної дирекції Міжнародного агентства з атомної енергії. З урахуванням геополітичних реалій, що ґрунтуються, зокрема, але не виключно, на кліматичній складовій сучасного світу та ролі, яку вона відіграє, проблематика ведення перемовин щодо атомної енергії та чинників, що зумовлюють її використання, а подекуди і зловживання нею, людством заслуговує на увагу. Окрім того, атомна енергія стала однією з головних фігур на геополітичній шахівниці світу не тільки з огляду на вищезазначений її вплив на клімат планети загалом, а й у контексті можливості її інструменталізації одними державами з метою провокацій, завдання шкоди та руйнування кліматичного ландшафту інших держав, що сприяє активізації міжнародних зусиль з метою контролювати ці процеси або ж завадити їм.

У вербальній ноті наявні одразу декілька слів-концептів, а саме «بعثة» («представництво»), «مصر» («Єгипет»), «وكالة» («Агентство») та «معاهدة» («угода»). Власне, значення, яких набувають слова «بعثة» та «مصر» є тотожними, і мають на меті передусім узагальнити (генералізувати) погляд держави на проблематику, викладену у вербальній ноті. Предмет звернення – «معاهدة» – уособлює проблематику, причину виникнення потреби у підготовці ноти, адресованої «وكالة». Усі наведені елементи згадані у першому ж абзаці тексту, що свідчить не тільки про розставлення смислових акцентів, а й про саму потребу в такій конфігурації зачину, яка, згідно з традицією дипломатичної кореспонденції, має сталу форму.

تهدي البعثة لجمهورية مصر العربية في فيينا أطيب تحياتها إلى أمانة الوكالة الدولية للطاقة الذرية (الوكالة)، وبالإشارة إلى ورقة المعلومات الأساسية التي قدمتها الأمانة بشأن أنشطة الوكالة في إطار المادة الثالثة من معاهدة عدم انتشار الأسلحة النووية (معاهدة عدم الانتشار)، يُشرف البعثة أن تبرز النقاط التالية:

*Постійне представництво Арабської Республіки Єгипет у Відні засвідчує свою повагу Генеральній дирекції Міжнародного агентства з атомної енергії (далі – Агентство) та, беручи до уваги опублікований Генеральною дирекцією перелік інструкцій, що стосуються зусиль*

*Агентства у рамках імплементації пункту 3 Угоди про нерозповсюдження ядерної зброї (далі – Угода про нерозповсюдження), має честь повідомити таке:*

У міру аналізу формування думки, що ґрунтується на словах-концептах, стає очевидним, що речення, які є складовими тексту, мають контекстуальний зв'язок та зумовлюють розташування своїх складових частин. Так, на перший план виходить концепція *детермінантного речення*. У класичному розумінні детермінацією у тексті є т. зв. псевдопідрядне речення, у якому міститься окреме предикативне ядро та яке виражає думку, що, у свою чергу, доповнює головне речення та продовжує його думку [14, с. 81–84]. Проте, у контексті дослідження саме тексту, а не речення, що є складовою тексту, вважаємо за доцільне розширити масштаб визначення детермінативних частин та взяти за основу не частини речення, а речення, як такі. Так, контекстуальна складова групи речень, об'єднаних думкою у межах одного тексту, часто залежить від будови початкової частини так званого детермінантного речення, що диктує тон повідомлення та впливає як на словорозташування простого речення, так і на словорозташувальні відношення у тому ж реченні. У досліджуваному нами тексті детермінантним реченням є перший пункт звернення, в якому, окрім того, що наведені три з чотирьох слів-стовпів закладеної думки, окреслюються параметри позиціонування єгипетської сторони, що з наполегливою стриманістю висуває пропозиції, та ООН, що є адресатом.

مصر من أشد المدافعين عن نظام ضمانات الوكالة والدور المستقل الذي تؤديه الوكالة بصفتها السلطة المختصة الوحيدة المسؤولة عن التحقق من الوفاء بالالتزامات المتعلقة بالضمانات التي تعهدت بها الدول الأطراف بموجب المادة الثالثة من المعاهدة.

*Єгипет є одним з головних прибічників системи гарантій Агентства та незалежної ролі, яку відіграє Агентство, адже воно є єдиним компетентним органом, відповідальним за дотримання зобов'язань, пов'язаних із гарантіями, дотримуватися яких, у свою чергу, зобов'язалися держави-члени згідно з пунктом 3 Угоди.*

Вказівка на те, що «وكالة» є «єдиним компетентним органом, відповідальним за дотримання зобов'язань», слідує за нагадуванням Єгиптом факту того, що він є «من أشد المدافعين عن نظام» «ضمانات الوكالة», тобто «одним з головних прибічників (захисників) системи гарантій Агентства». Якби ці два елементи було розміщено у реченні у зворотньому порядку, увагу було б насамперед звернуто на Агентство та його характеристики, причому незалежно від модальностей подаль-

шого опису його діяльності основою для характеристики такої діяльності була б перша справжня розгорнута згадка про нього. Натомість, виходячи з тональності повідомлення, можемо констатувати, що такий порядок розташування слів у реченні було обрано автором не випадково.

Варто зауважити, що утворення слів-концептів як таких залежить від їхньої довжини, адже іноді йдеться не так про окремі слова, як про структури. У такому разі, з'являється потреба у скороченні структури, що складається з трьох та більше слів, до одного-двох слів, адже слово-концепт має не тільки охоплювати цілий спектр уявлень та сенсів (іноді прихованих), а й бути лаконічним. Так, автор не просто вдається до *еліпсування*, що є «звуженням рамок фразеологічних одиниць, скороченням або ж зменшенням кількості їхніх компонентів для економії мовних засобів та лаконізації мовлення» [9, с. 91–95], а й іноді наголошує на цьому – наприклад, у зачині повідомлення, де структуру «الوكالة الدولية للطاقة النووية» одразу ж скорочено до одного слова – «الوكالة», а структура «معاهدة عدم انتشار الأسلحة النووية» спочатку стає «معاهدة عدم الانتشار», а потім, у міру розвитку тексту «معاهدة». Окрім самого прагнення до лаконічності варто також звернути увагу на непостійний характер акцентування еліпсису, адже якщо у випадках із «الوكالة» та «المعاهدة» автор ще на початку тексту виносить слово, покликане замінити конструкцію, у дужки, «بعثة جمهورية مصر العربية» у тексті почергово набуває форм «مصر» («Єгипет») та «بعثة» («делегация», «представництво») (зокрема, у зачині до вербальної ноти, останніми словами якого є «يُسرف البعثة أن تبرز النقاط» – «представництво має честь повідомити таке»). Проте, налаштування параметрів лаконічності на початку ноти, як ми побачимо у подальшому, буде компенсовано за рахунок інших засобів синтаксичного впливу.

Розгляньмо менш характерний для дипломатичного підстилю прийом, а саме метафору. Метафора в офіційно-діловому тексті відображає соціально-мовленнєві тенденції, природньою рисою яких є зміна вектору розвитку приблизно раз на 20–30 років. Так само як і явище глобалізованого дискурсу, що буде досліджено далі, метафора, хоч і не є основоположним чинником для вербальної ноти, про що свідчить одиночне її використання у досліджуваному тексті, видається нам цілком доцільним вкрапленням, що довершує складнішу, ніж здається на перший погляд, архітектуру офіційно-ділового тексту:

وبناء على ذلك، وبالنظر إلى الصلة التي لا تنفصم عراها بين...تطبيق...

*Виходячи з переліченого, та з урахуванням нерозривного зв'язку між дотриманням...*

Дослівне значення структури «الصلة التي لا تنفصم» «عراها» таке: «зв'язок, узи якого не розриваються». Слово «انفصم» означає «рватись», «лопатись», а слово «عراها» є дериватною множиною від слова «عروة», що має значення «петля» або ж «зв'язок», і початковою формою множини якого є «عرى» (аліф максура змінюється на аліф тауїль через доставлення займенникового закінчення -ها до слова). З урахуванням існування набагато частіше використовуваного слова «انقطع», значення якого є ідентичним до «انفصم», та враховуючи потенційно самодостатнє значення структури «الصلة التي لا تنفصم عراها» без її останнього члена, «عراها» (у цьому випадку значення структури не зазнає змін, адже тоді йтиметься про «зв'язок, що не розривається» (досл.)), можемо констатувати, що вибір ненайочевиднішого інструмента для надання характеристики предмету мав бути вмотивований вагомими чинниками. Чи можна обґрунтувати використання метафори у тексті офіційно-ділового стилю еволюцією мови? Навряд чи, адже у випадку з арабською значно більшою є вірогідність видозміни її дериватів – діалектів, однією з головних передумов виникнення яких було не стільки відхилення від мовної норми (літературної арабської мови), скільки потреба у перегляді підходів до визначення самої мовної норми та контекстів її застосування. Доцільнішим видається припустити, що еволюціонувала не мова, а мовлення.

Сама по собі метафора як елемент мовленнєвого акту дозволяє передусім здійснити вплив на сприйняття мовної картини світу учасників комунікації – її основною функцією є специфічне номінування навколишньої дійсності [13, с. 48–51]. Зокрема, Лакофф Дж. та Джонсон М. вбачають у метафорі основу для розуміння світу, а не просто мовний вираз [20]. Отже, потреба у зміні концепції взаємодії між учасниками комунікації продиктована зміною комунікаційних потреб. Іншими словами, так само як глобалізація офіційно-ділового дискурсу, насичення його характернішими для художніх текстів елементами може свідчити про вагомішу для сьогодення позицію саме соціальної складової. У цьому зв'язку важливо зазначити, що епоха цифровізації спричинила глибинний зсув як у питанні спілкування, так і у питанні впливу на читача. До прикладу, першочерговою задачею публікації в інтернеті є заохочення користувача до подальших дій, пов'язаних з цією публікацією, а саме купівля товару, розповсюдження інформації, висловлення думки стосовно

певного факту і т.д. За умови можливості впливу на читача виключно шляхом такого формування тексту повідомлення, яке б загостило його увагу на ньому та нагадувало про себе у вирі інформації, що оточує інтернет-користувача щодня, емоцію часто бере гору над рацією. Тобто, чим насиченішим з емоційної точки зору є текст, тим більша вірогідність того, що внаслідок його прочитання активуються розумові схеми, що відповідають за базові емоції людини, такі як гнів, страх, відраза, подив, радість та смуток [17, с. 26]. Таке пояснення видається найоптимальнішим, особливо якщо розглядати питання застосування у дипломатичній кореспонденції тих чи інших лексем не через призму їхньої появи у тексті виключно через емоційні чинники (що характерніше для публіцистичного або ж художнього стилю), а з урахуванням виваженого підходу автора до написання такого тексту як аксіоми.

Розгляньмо морфологічну складову тексту. На відміну від синтаксису, що оперує зв'язками у реченні та між словами, морфологія керує самим словом та його цінністю у тексті. Візьмімо, наприклад, дієслово – частину мови, що позначає дію, процес, рух, стан. Оскільки ці складові визначають сутність дієслова та доцільність його використання у процесі комунікації, можемо припустити, що перенасиченість тексту дієсловами сприяє появі у читача відчуття динамізму під час його прочитання. Водночас, надмірне вживання у тексті займенників другої особи зазвичай сприяє залученню читача до роздумів автора, а службові частини мови нахшталт вигуків надають тексту більшої емоційності [7, с. 134–138].

Якщо ж розглянути підходи до застосування іменників, можемо констатувати таке – з урахуванням того, що для цієї частини мови характерні категорії роду, відмінка та числа, будь-яке використання іменника у тексті офіційно-ділового стилю у неklasичній для нього категорії свідчить про відхід від традиційного його розуміння у мові, що вказує на нагальну потребу в такому його застосуванні, яке йде у розріз із традиційно витриманим стилем, притаманним офіційно-діловим текстам. До прикладу, слова «أنشطة» (досл. «активності»), «أسلحة» (досл. «зброї») та «تطورات» (досл. «розвитки», «прогреси»), що використані у тексті 8, 5 та 1 раз відповідно. Переклад цих слів не є однозначним, причому варто зауважити, що це жодним чином не залежить від стилю тексту – усі три згадані іменники мають форму множини і, що не менш важливо, їх використано у тексті виключно у цій формі сумарно 14 разів. Та чи є потреба у наданні іменнику ознаки мно-

жинності нагальною у тексті вербальної ноти? Слово «أنشطة» є іменником у формі множини, що походить від слова «نشاط» («активність»), та ж ситуація зі словами «سلاح» – «أسلحة» («зброя») та «تطور» – «تطورات» («розвиток», «прогрес»). У цьому випадку, доцільним буде розглянути мотивацію залучення штучної множини через призму української мови, адже в українській за винятком слова «активності», питання семантики якого заслуговує на окрему увагу з огляду на специфічність та рідкісний характер застосування як в усному мовленні, так і на письмі, згадані слова у формі множини не використовуються. Так, на нашу думку, головним критерієм, про який вже йшлося та який має вирішальний вплив на форму частин мови, є підкреслення заклику до дії, що супроводжується штучним перебільшенням. Метафори, характерні для художніх текстів, не є такими для текстів офіційно-ділового стилю, а отже стратегія дотримання витриманого стилю має містити інші параметри, зокрема, надання ознаки *вагомішого* за звичайне явища, що реалізовується через *необов'язкову множину*.

Що ж до дієслова, то на увагу заслуговує той факт, що незважаючи на безпосередньо визначених адресанта та адресата, та попри напівзасуджуючу тональність повідомлення, має місце використання цієї частини мови саме у третій особі однини, іншими словами, звернення на «Ви» не допускається – про це свідчить форма усіх 28 дієслів, використаних у тексті, особа яких є незмінною. Водночас, з огляду на несистематичність у арабській мові смислової категоризації двох існуючих у ній часових вимірів (форми минулого та теперішньо-майбутнього часу), та попри значну різницю у контексті частоти використання двох категорій часів (22 дієслова у формі теперішньо-майбутнього часу та 6 дієслів у формі минулого часу), констатуємо, що питання часу не має вирішального значення для дієслова в арабському офіційно-діловому документі. Відсутність дієслів у наказовому способі вказує не на *відсутність спонукання*, а на *інший підхід до питання його формулювання*. Таке спрямоване уникання *персоналізації* дійових осіб тексту вказує на позачасовість (відсутність ознак певного часу, зв'язку з конкретно часовою епохою [1] тексту, а ступінь когерентності позачасовості відносно загальної смислової картини тексту, у свою чергу, виводить на перший план питання часового парадоксу дипломатичної кореспонденції: якщо ми прагнемо вплинути повідомленням *тут і зараз*, навіщо намагатись робити текст актуальним для будь-якої епохи? Вочевидь, питання відчуття

реальності відіграє важливу роль. Звернімося знов до другого пункту ноти:

وفي حين تؤكد مصر أهمية الجهود التي تبذلها أمانة الوكالة، وهي تواصل تنفيذ ولايتها فيما يخص الضمانات...

*Тоді, коли Єгипет наголошує на важливості зусиль, що докладає Агентство, та на продовженні (досл. «на тому, аби Агентство продовжило») роботи Агентства над дотриманням гарантій та їхньою імплементацією...*

Якщо ми розглянемо це речення окремо від тексту, до якого його інтегровано, першим, до чого ми рефлекторно спробуємо прив'язати речення, буде випуск новин або розмова в експертних колах, в рамках якої аналітики обговорюють *третіх осіб* та *незалежні* від них, співрозмовників, структури. Та ж ситуація з третім та четвертим пунктами:

ولقد قررت الأمانة عدم إدراج إشارة إلى أنشطة الوكالة في مجال تطبيق الضمانات...

*...дирекція вирішила не зазначати кроки Агентства, що забезпечили б беззаперечну імплементацію згаданих гарантій.*

وقد أولت المؤتمرات العامة مؤتمرات استعراض معاهدة عدم الانتشار...

*(з метою налагодження системи дотримання всеосяжних гарантій) на Генеральних Асамблеях та на конференціях, присвячених оприлюдненню Угоди, було приділено...*

Вбачаємо за доцільне зазначити, що саме однорідність викладу тексту та взаємодія речень між собою наближають нас до думки, що контекст є комплекснішим за класичне розуміння позиціонування дієслів у тексті, яке відповідає концепції, згідно з якою якщо об'єкт дискусії не є присутнім при розмові, мова про нього йде у відповідному стилі. У випадку із дипломатичною кореспонденцією, адресат читає про себе у третій особі і, здебільшого, *це не є виявом неповаги до нього з боку адресанта*. Так само нормою є згадування адресанта про себе у третій особі – ситуацію описано зі сторони, а *учасників комунікації мовними засобами штучно перетворено на свідків подій*.

До морфологічних особливостей арабського офіційно-ділового тексту також належить повтор. Якщо у художньому тексті повтор насамперед має на меті посилити експресію, повтор у рамках дипломатичного спілкування дає додаткові підстави вважати, що *дотримання рамковості* (нехай навіть не усього тексту, а його частини) *повідомлення еквівалентне усвідомленню адресатом повідомлення*. Розглянемо окремі частини третього пункту вербальної ноти, що складається з одного довгого речення:

1 – ...على الرغم من إرسال مصر عدة طلبات للقيام بذلك في ضوء ...

2 – ...وعلى الرغم من أن ورقة المعلومات الأساسية المذكورة أعلاه ...

1 – ...незважаючи на те, що єгипетська сторона зверталася до Агентства з низкою запитів...

2 – ...і не дивлячись на те, що згаданий перелік інструкцій...

Якщо забрати зачин та кінцівку, що є сталими у дипломатичному листуванні, можемо визначити тональність (мету) кожного пункту досліджуваної вербальної ноти. Смісловий ланцюг виглядатиме таким чином: 1 пункт – твердження, 2 пункт – протиставлення, 3 пункт – твердження, що ґрунтується на протиставленні, 4 пункт – твердження, 5 пункт – твердження, 6 пункт – висновок. Так, з тональності, що має тенденцію до помірної різкості або ж рішучості у перших трьох пунктах, поступово відбувається перехід до впевненого переконання та доведення думки до логічного завершення. Слова, що є інструментом формування думки, мають різний коефіцієнт застосування у контексті прямих повторів та синонімічних. Два однакові прийменники в одному реченні, хоч і не стоять поруч одне з одним, свідчать про надання переваги канві тексту над його урізноманітненням. Це є черговим свідченням того, що одним з наріжних каменів дипломатичного підстилю арабської мови є *структура та питання її дотримання*.

Тип зачину в реченні відіграє не менш важливу роль, адже впливає як на подальше словорозташування, так і на його емоційну криву. Залежно від типу зачину – підметового, присудкового або ж обставинного [6, с. 287] – очевиднішою стає мова натяків та завуальованих настроїв, характерна дипломатії. Так, досліджуваний документ складається з 10 речень, 6 з яких є присудковими, 3 підметовими і 1 обставинним, причому належність речення до однієї з визначених груп не залежить від номінально першого слова у реченні. Розглянемо другий пункт ноти, аби проілюструвати це твердження:

وفي حين تؤكد مصر على أهمية الجهود التي تبذلها أمانة الوكالة، وهي تواصل تنفيذ ولايتها فيما يخص الضمانات وأنشطة التحقق، فقد لوحظ أن ورقة المعلومات الأساسية المذكورة أعلاه، التي تهدف إلى إبراز مختلف أنشطة الوكالة في هذا الصدد، لم تتضمن الإشارة ذات الصلة إلى جهود الوكالة ومساعدتها في تطبيق ضمانات الكاملة النطاق في الشرق الأوسط وفقا للقرار السنوي الذي يعتمده المؤتمر العام سنويا منذ عام 1991.

Тоді, коли Єгипет наголошує на важливості зусиль, що докладає Агентство, та на продовженні роботи Агентства над дотриманням гарантій та їхньою імплементацією, єгипет-

ська сторона не може не звернути увагу на те, що згаданий перелік інструкцій, головною метою яких є передусім визначення шляхів досягнення поставлених цілей, не містить відповідних поси-  
лань на кроки та дії самого Агентства – кроки, що забезпечили б беззаперечну імплементацію згаданих гарантій на Близькому Сході згідно зі щорічними рішеннями, що з 1991 р. ухвалюються за результатами сесій Генеральної Асамблеї.

Як бачимо, цей пункт ноти починається зі слів «وفي حين تؤكد مصر على أهمية الجهود» (досл. «Тоді, коли Єгипет наголошує на важливості зусиль»), де конструкцію «وفي حين», хоч вона і є обставиною у реченні, не можна кваліфікувати як його зачин, адже концепція речення полягає передусім у тому, що Єгипет наголошує, а не у тому, що це відбувається «тоді, коли». Такий зачин є закликом до дії або ж її декларацією і має на меті продемонструвати динамічність зображуваного [6, с. 287], що є безпосередньою складовою дипломатичної кореспонденції, покликаної передусім не просто поінформувати, а й спонукати до діяльності, класичним прикладом якої у контексті дипломатичної кореспонденції є насамперед *відповідь*. Натомість, до підметового зачину вдаються у випадках потреби у приверненні уваги до предметів (об'єктів), які, у випадку введення їх до тексту, виступають об'єднуючими елементами:

وإن تناول المؤتمر العام للوكالة لهذا الموضوع الحاسم سنويا واعتماده القرار المذكور أعلاه هو دليل مثالي على الأولوية القصوى التي يوليها المجتمع الدولي دائما لتعزيز فعالية ومصادقية معاهدة عدم الانتشار، ...

Так, на планових з'їздах Агентства це питання, що з роками не стає менш чутливим, щоразу піднімається, і ґрунтується передусім на зазначеному вище рішенні, що є свідченням нагальної потреби у сприянні досягненню дієвості та довіри до Угоди про нерозповсюдження, з якою стикнулася міжнародна спільнота, ...

Так, п'ятий пункт починається зі слів «وإن تناول...المؤتمر هذا الموضوع» (досл. «Так, ... це питання... щоразу піднімається»), а за ним слідує присудок, виражений підметом, а саме «هو دليل مثالي» (досл. «що є свідченням»). У цьому випадку увагу акцентовано на тому, що винесення питання на загальне свідченням існування певних факторів, іншими словами, саме на іменниках зосереджені інтонаційні та смислові екстремуми.

Продовжуючи синтаксичний аналіз, зауважимо, що дискурс арабських дипломатичних текстів тяжіє до довгих речень, що складаються з 10 і більше слів. Так звані *супердовгі конструкції*, що деколи перешкоджають адекватному сприйняттю текстів, тим не менш є природними для



офіційно-ділових текстів і читач інстинктивно налаштовує себе на сприйняття саме таких речень у тексті, хай навіть це сприйняття ускладнене великою кількістю складносурядних, складно-підрядних та сполучникових речень. Такі конструкції, хоч і можуть викликати певне зниження рівня уваги непідготовленого читача, жодним чином не наштовхують на емоційне сприйняття написаного, що може мати місце у разі, якщо супердовгі конструкції застосовуються у тексті художньому [7, с. 134–138].

У цьому контексті важливо зазначити, що згідно з дослідженнями психологів оперативна пам'ять середньостатистичної людини сприймає за один раз від двох до семи слів [6, с. 298]. Водночас, найдовше речення у досліджуваній вербальній ноті (3 пункт) складається з 98 слів. Таке нашарування каскаду маленьких та середніх речень є можливим завдяки *полісиндетону* (багатсполучниковості) – фігурі мови, головна мета якої полягає у тому, аби посилити експресію між однорідними членами простого або ж складного речення завдяки повтору однакових сполучників [4, с. 41]. У згаданому уривку тексту сполучник «و» («і», «та») використано 5 разів, тобто частка використання «و» складає близько 4,9%; водночас, на 415 слів вербальної ноти припадає 28 сполучників «و», тобто частка використання цього сполучника відносно усіх слів складає приблизно 6,7%. Чи можна констатувати тенденцію в арабських офіційно-ділових текстах до штучного подовження речень шляхом полісиндетону? З огляду на те, що текст складається з 9 речень, що містять більше 400 слів (близько 44 слів на 1 речення), надання автором переваги довгим конструкціям є очевидним, адже окрім інтонаційної (фонетичної) складової, має бути наявна синтаксична, що у цьому випадку забезпечується згаданим сполучником.

Іншою характерною особливістю таких текстів є період – стилістичний засіб увиразнення змісту і форми висловлювання, чітко поділений на дві частини, що має ритмічно-наростаючо-складну інтонацію, злам якої починається з виразної паузи [2, с. 37–41; 6, с. 298]. У наведеному вище другому пункті вербальної ноти цей злам чітко відстежується (частини речення, на яких інтонація змінюється незалежно від методу прочитання (вголос чи мовчки), підкреслено).

Якщо співставити два зазначених вище явища – полісиндетон та період – бачимо, що нашарування складнопідрядних та складносурядних речень шляхом додавання однотипного сполучника автоматично зумовлює перепади

інтонації у міру того, як речення розвивається. Це є особливо важливим з огляду на те, що класичні «сухі» офіційно-ділові тексти, на противагу поширеному переконанню щодо такої їхньої якості, якщо і є такими, то виключно у парадигмі їхнього протиставлення художнім текстам, що, натомість, є «яскравішими» виключно завдяки ширшому залученню метафор, епітетів тощо.

Та ж тенденція має місце у шостому пункті ноти:

وبناء على ذلك، وبالنظر إلى الصلة التي لا تنفصم عراها بين تطبيق الضمانات الشاملة للوكالة في الشرق الأوسط وأنشطة الوكالة ذات الصلة بموجب المادة الثالثة من معاهدة عدم الانتشار، فمن المؤسف أن ورقة المعلومات الأساسية التي أعدها الأمانة لم تتضمن الإشارات الضرورية والمناسبة إلى هذه المسألة في مهمة الوكالة وولايتها.

*Виходячи з переліченого, та з урахуванням нерозривного зв'язку між дотриманням всеосяжних гарантій, яке дало Агентство, у регіоні Близького Сходу, та кроків, яких вживає Агентство у контексті виконання третього пункту Угоди про нерозповсюдження, вбачаємо необхідним висловити своє здивування фактом відсутності у Переліку інструкцій, підготовленим Дирекцією, необхідних у контексті цього питання роз'яснень, адже на зазначеному питанні ґрунтується діяльність та робота Агентства.*

Як зазначалося вище, головною метою цієї вербальної ноти є спонукання до дії. Така реакція не може бути викликаною інтонаційно рівними (безсполучниковими) формулюваннями, адже тоді текст набував би ознак художнього, тобто ближчого до розповідного, мовлення. Вплив на читача не тільки вербально, а й фонетично, є невід'ємною складовою дипломатичної кореспонденції. Саме завдяки вищезазначеним розставленим вербальним та фонетичним акцентам, що полягають у заклик до вживання тих чи інших кроків, автор формує шкалу реакції на своє звернення, причому оптимальним результатом у такому випадку є відповідь, якою б вона не була, адже це вже є продуктом комунікації між двома сторонами, ба більше свідченням її наявності.

Про це свідчать і два екстремуми тексту – зачин та кінцівка. Семантично та синтаксично рухомою лишається серцевина, тобто основна частина вербальної ноти; натомість, перше та останнє речення якщо і не є абсолютно незмінними (з урахуванням існування синонімічних опцій на позначення того ж повідомлення), все ж мають бути виголошені, аби було збережено декларативно-офіційний тон. У мовознавстві інструменти, що вводяться з цією метою до тексту, називають *шаблонними фразами*



або ж мовними кліше. Їх також називають «стійкими словосполученнями слів» [3], «канцелярським висловом-кліше» [15, с. 255] або ж «мовною формулою-штампом» [10, с. 9].

У досліджуваному документі маємо два мовних кліше:

تهدى البعثة لجمهورية مصر العربية في فيينا أطيب تحياتها إلى...

*Постійне представництво Арабської Республіки Єгипет у Відні засвідчує свою повагу...*

قصر فلانة هذه رصم قروم جل قمت ادلا قث عبلا جن غتو  
امري دقت قئ اف ن ع... ل اددم بر عتل

*Постійне представництво Арабської Республіки Єгипет користується цією нагодою, щоб поновити запевнення у своїй високій повазі.*

О. Пономарів вмотивовує появу мовних кліше повторюваністю та частотністю ситуацій і зазначає, що «... за цих умов навколо стрижневого слова утворюється відносно постійний набір контекстуальних елементів у мовленні, що набувають звичності у називанні й звучанні. Такі сполуки слів перетворюються на стандартні» [11, с. 156]. У зв'язку з тим, що у мовознавстві ще не вироблено стале визначення та обсяги терміна «мовне кліше», єдиної класифікації цього поняття й досі немає. У вузькому трактуванні мовне кліше охоплює лише слова та короткі словосполучення, що слугують для передавання інформації у конкретних ситуаціях: початок, продовження або завершення розмови, вираження емоцій у стандартних ситуаціях (привітання, співчуття) тощо [12, с. 80–86]. Фактично, ці сталі форми є результатом багатовікового становлення традиції дипломатичного листування, адже головною метою їхнього застосування є не стільки підкреслення характеру звернення, скільки сам факт його наявності. Іншими словами, відповідно до основних засад дипломатії такі «протокольні» декларування засвідчують повагу та/чи подяку без безпосередньої вказівки на ступінь серйозності цих емоцій/дій – мова натяків та хитрощів, де за словами може ховатись діаметрально протилежне відчуття/намір [23].

Іншою рисою офіційно-ділового стилю є глобалізація його ідеї, намагання поширення повідомлення на якомога більшу аудиторію. Так, співрозмовники у досліджуваному документі є ними лише номінально, адже наприкінці звернення автор просить довести зазначене до відома якомога більшої кількості інших сторін:

وترجو البعثة الدائمة لجمهورية مصر العربية من أمانة الوكالة الدولية للطاقة الذرية أن تعمم هذه المذكرة الشفوية كنشرة إعلامية لجميع الدول الأعضاء في الوكالة.

*Постійне представництво Арабської Республіки Єгипет просило б Міжнародне агентство з ядер-*

*ної енергії довести цю вербальну ноту, як інформаційний циркуляр, до відома усіх держав-членів Агентства.*

Цю рису арабського дипломатичного дискурсу не можна назвати очевидною, хоча б виходячи зі ступеня інтегрованості до тексту – прохання поширити повідомлення серед усіх держав-членів організації викладено достатньо лаконічно відносно інших речень вербальної ноти. Та навіть попри недомінантний характер цього явища, не взяти його до уваги було б недоцільно, адже для дипломатичної кореспонденції, що за визначенням є таємною, заклик до її поширення на загал виглядає, на перший погляд, як протиріччя. Тим не менш, серед дослідників поширена теорія, що пояснює цей феномен. Так, глобалізація в системі поглядів Джеймса Розенау, американського теоретика політології, означає, що людство володіє дорогоцінним скарбом досвіду міжнародної політики, яка передбачає домінування національних держав на міжнародній арені; та з огляду на початок століття постінтернаціональної політики, національно-державні органи вимушені ділити глобальну арену і владу із інтернаціональними організаціями, транснаціональними політичними рухами та транснаціональними корпораціями. Розенау вважає, що ніщо інше як технології посилили взаємозалежність між локальними, національними і інтернаціональними суспільствами, причому в масштабах, не знаних жодною з історичних епох [21, с. 102]. Іншими словами, розвиток суспільства та інтеграція до нього сучасних технологій окрім полегшення комунікації сприяли появі неочевидного прагнення до її поширення, причому іноді всупереч нормі стилю, яка таким чином набуває нові форми. Це є прикладом відносної гнучкості, якою під впливом плину часу все більше характеризуються навіть ті стилі, для яких це ніколи не було природньо, як-от офіційно-діловий.

**Висновки.** Дискурс дипломатичного підстилю арабської мови не є сталим та зазнає змін у міру того, як еволюціонує соціум та засоби комунікації. Зазначені зміни стосуються не лише засобів висловлення думки, а й мотивації, що керує автором при написанні тексту. Так, *декларативність* все більше заміщується *спонуканням*, збереження офіційно-ділового ядра якого стає окремим напрямом процесу підготовки дипломатичної кореспонденції. Саме тому давня історія дискурсу офіційно-ділових текстів відбивається на масштабі змін – такі елементи, як довгі складнопідрядні та складносурядні речення, значна кількість сполучників та клішованість окремих частин, є основоположними.

З цього випливає, що одним з головних викликів, пов'язаних із написанням арабських офіційно-ділових текстів, вже зараз є баланс між традиційним та прогресистським, між усталеною нормою та тенденцією, що поширюється. Адекватність тексту у подальшому визначатиметься не стільки красномовністю автора у контексті багатослівності, скільки його вмінням підлаштовуватись під реальні союдогення та подекуди надавати перевагу емоцій-

нішому та лаконічнішому над нейтральним та загальним. Натомість, з урахуванням невідвортних соціальних процесів, що мають місце у сьогодишньому світі, а саме набагато більшої відкритості та простішого доступу до інформації, можна припустити, що й вищезазначені складові дипломатичної кореспонденції буде хоч і не кардинально, але видозмінено, а саме на рівні семантики, засади якої визначаються мовленнєвими тенденціями.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник української мови (2024), URL: <https://slovnkyk.me/dict/vts/%D0%BF%D0%B%D0%B7%D0%B0%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 28.11.2024).
2. Галас А. М. Про стилістичне значення періоду. *Культура слова*. 1990. № 38. С. 37–41.
3. Горбачук Д. В. Структурносемантичні типи стійких сполучень слів в офіційно-ділових текстах сучасної української мови (функціонально-стилістичний аналіз). Київ : Либідь, 1997. 170 с.
4. Дзюбишина-Мельник Н. Я. Багатосполучниковість. Українська мова: енциклопедія. Київ : НАН України, Ін-т мовознавства імені О.О. Потебні. 2000. 752 с.
5. Ковалик І. І., Мацько Л. І., Плющ М. Я. Методика лінгвістичного аналізу тексту. Київ : Вища школа, 1984. 119 с.
6. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту. Київ : Знання, 2008. 425 с.
7. Максимович Ю. В. Позазмістові характеристики тексту, що посилюють його вплив на емоційний стан читача. *Лінгвістичні студії*. 1994. № 1. С. 135–138.
8. Мартинюк О. М. Особливості дипломатичного листування (на матеріалі французької мови). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 38 (2). С. 111–114.
9. Пашинська Л. М. Еліпсис як спосіб скорочення компонентного складу фразем-інновацій у мові сучасної української періодики. *Київський національний лінгвістичний університет. Лексикографічний бюлетень*. 2006. № 14. С. 91–95.
10. Пещак М. М. Стиль ділових документів XIV ст. Київ : Наукова думка, 1979. 268 с.
11. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. Київ : Либідь, 1993. 248 с.
12. Попова І. С., Карасьова К. А. Мовні кліше як складник стереотипізації мовлення політиків. *Лінгвістичні дослідження*. 2016. № 43. С. 80–86.
13. Пристай Г. В. Використання метафори в діловій комунікації (на матеріалі англійської та української мов). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. № 60 (2). С. 48–51.
14. Приходько А. М., Олексієнко А. В. Когнітивно-Комунікативна Організація Гіпотаксису З Детермінантним Підрядним (на матеріалі німецької та англійської мов). *Філологічні студії*. 2016. № 6. С. 81–84.
15. Сологуб Н. М. Кліше. Українська мова: енциклопедія. Київ : НАН України, Ін-т мовознавства імені О.О. Потебні. 2000. 752 с.
16. Шевченко І. С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа, 2005. 356 с.
17. Barrett L. F. How Emotions Are Made: The Secret Life of the Brain. Boston : Houghton Mifflin Harcourt, 2017. 448 p.
18. Behari S. An Overview Of Diplomacy: The Art Of Negotiation And International Relations. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*. 2022. № 9 (4). P. 442–453.
19. Benveniste E. Problèmes de linguistique générale [I]. Paris : Gallimard, 1966. 636 p.
20. Lakoff G. J. and Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.
21. Rosenau J. N. Dynamics beyond globalization. Princeton : Princeton University Press, 2003. 456 p.
22. Taylor S. What is Discourse Analysis? New York : Bloomsbury Publishing, 2013. 115 p.
23. 296 ص. 1997
24. 1 №. 2018. شنیک ه. تعليم العربية لأغراض دبلوماسية. الدبلوماسية أمودجا. URL: [https://www.academia.edu/35079867/%D8%AA%D8%B9%D9%84%D9%8A%D9%85\\_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9\\_%D9%84%D8%A3%D8%BA%D8%B1%D8%A7%D8%B6\\_%D8%AF%D8%A8%D9%84%D9%88%D9%85%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D8%A9\\_pdf](https://www.academia.edu/35079867/%D8%AA%D8%B9%D9%84%D9%8A%D9%85_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A9_%D9%84%D8%A3%D8%BA%D8%B1%D8%A7%D8%B6_%D8%AF%D8%A8%D9%84%D9%88%D9%85%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D8%A9_pdf) (дата звернення: 04.02.2025).
25. 87 ص. 2014
26. 304 ص. 2005
27. الوكالة الدولية للطاقة الذرية (2022)، المذكرة الشفوية من البعثة الدائمة لجمهورية مصر العربية في فيينا إلى أمانة الوكالة الدولية للطاقة الذرية، تسخير، فيينا، الذرة من أجل السلام والتنمية، URL: [https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/2022/infcirc1009\\_ar.pdf](https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/2022/infcirc1009_ar.pdf) (дата звернення: 20.11.2024).
28. 392 ص. 1997

Нижче наводимо текст вербальної ноти Постійного представництва Єгипту у Відні на адресу Міжнародного агентства з атомної енергії з перекладом українською.

INFCIRC/1009

الملحق

الصفحة 1

سفارة جمهورية مصر العربية  
البعثة الدائمة لدى الأمم المتحدة  
في فيينا

تموز/يوليه 2022

UN/359/22

## مذكرة شفوية

تهدي البعثة لجمهورية مصر العربية في فيينا أطيب تحياتها إلى أمانة الوكالة الدولية للطاقة الذرية (الوكالة)، وبالإشارة إلى ورقة المعلومات الأساسية التي قدمتها الأمانة بشأن أنشطة الوكالة في إطار المادة الثالثة من معاهدة عدم انتشار الأسلحة النووية (معاهدة عدم الانتشار)، يُشرف البعثة أن تبرز النقاط التالية:

مصر من أشد المدافعين عن نظام ضمانات الوكالة والدور المستقل الذي تؤديه الوكالة بصفتها السلطة المختصة الوحيدة المسؤولة عن – 1 التحقق من الوفاء بالالتزامات المتعلقة بالضمانات التي تعهدت بها الدول الأطراف بموجب المادة الثالثة من المعاهدة.

وفي حين تؤكد مصر على أهمية الجهود التي تبذلها أمانة الوكالة، وهي تواصل تنفيذ ولاياتها فيما يخص الضمانات وأنشطة التحقق، – 2 فلقد لوحظ أن ورقة المعلومات الأساسية المذكورة أعلاه، والتي تهدف إلى إبراز مختلف أنشطة الوكالة في هذا الصدد، لم تتضمن الإشارة ذات الصلة إلى جهود الوكالة ومساعدتها في تطبيق ضماناتها الكاملة النطاق في الشرق الأوسط وفقا للقرار السنوي الذي يعتمده المؤتمر العام سنويا منذ عام 1991.

ولقد قررت الأمانة عدم إدراج إشارة إلى أنشطة الوكالة في مجال تطبيق الضمانات الكاملة النطاق في الشرق الأوسط، على الرغم من – 3 إرسال مصر عدة طلبات إليها للقيام بذلك في ضوء التطورات الجديرة بالذكر ذات الصلة في المنطقة منها مشاركة الوكالة في الدورتين الأولى والثانية لمؤتمر الأمم المتحدة المعنى بإنشاء منطقة خالية من الأسلحة النووية وغيرها من أسلحة الدمار الشامل في الشرق الأوسط، وعلى الرغم من أن ورقة المعلومات الأساسية المذكورة أعلاه تتضمن إشارات إلى مسائل أخرى تتعلق بالتحقق في الشرق الأوسط وهي لا تندرج ضمن الأنشطة المتصلة بالمادة الثالثة.

والغرض من هذا القرار هو دعم أنشطة الضمانات التي تضطلع بها الوكالة بموجب المادة الثالثة من معاهدة عدم الانتشار. وقد أولت – 4 المؤتمرات العامة مؤتمرات استعراض معاهدة عدم الانتشار أولوية بارزة لانضمام جميع دول الشرق الأوسط إلى المعاهدة وإخضاع جميع الأنشطة النووية في المنطقة لنظام الضمانات الشاملة.

وإن تناول المؤتمر العام للوكالة لهذا الموضوع الحاسم سنويا واعتماده القرار المذكور أعلاه هو دليل مثالي على الأولوية القصوى التي – 5 يوليها المجتمع الدولي دائما لتعزيز فعالية ومصداقية معاهدة عدم الانتشار، وتجنب خطر الانتشار النووي في المنطقة، وإنشاء منطقة خالية من الأسلحة النووية وغيرها من أسلحة الدمار الشامل في الشرق الأوسط.

وبناء على ذلك، وبالنظر إلى الصلة التي لا تنفصم عراها بين تطبيق الضمانات الشاملة للوكالة في الشرق الأوسط وأنشطة الوكالة ذات – 6 الصلة بموجب المادة الثالثة من معاهدة عدم الانتشار، فمن المؤسف أن ورقة المعلومات الأساسية التي أعدتها الأمانة لم تتضمن الإشارة الضرورية والمناسبة إلى هذه المسألة، التي تشكل عنصرا أساسيا في مهمة الوكالة ولايتها.

وترجو البعثة الدائمة لجمهورية مصر العربية من أمانة الوكالة الدولية للطاقة الذرية أن تعمم هذه المذكرة الشفوية كنشرة إعلامية لجميع الدول الأعضاء في الوكالة.

وتغتتم البعثة الدائمة لجمهورية مصر العربية هذه الفرصة لتعرب مجددا لأمانة جهازي تقرير السياسات في الوكالة عن فائق تقديرها.

[التوقيع] [الختم]

[أمانة الوكالة الدولية للطاقة الذرية (الوكالة) 27]

## Вербальна нота

Постійне представництво Арабської Республіки Єгипет у Відні засвідчує свою повагу Генеральній дирекції Міжнародного агентства з атомної енергії (далі – Агентство) та, беручи до уваги опублікований Генеральною дирекцією перелік інструкцій, що стосуються зусиль Агентства у рамках імплементації пункту 3 Угоди про нерозповсюдження ядерної зброї (далі – Угода про нерозповсюдження), має честь повідомити таке:

1 – Єгипет є одним з головних прибічників системи гарантій Агентства та незалежної ролі, яку відіграє Агентство, адже воно є єдиним компетентним органом, відповідальним за дотримання зобов'язань, пов'язаних із гарантіями, дотримуватися яких, у свою чергу, зобов'язалися держави-члени згідно з пунктом 3 Угоди.

2 – Тоді, коли Єгипет наголошує на важливості зусиль, що докладає Агентство, та на продовженні роботи Агентства над дотриманням гарантій та їхньою імплементацією, єгипетська сторона не може не звернути увагу на те, що згаданий перелік інструкцій, головною метою яких є передусім визначення шляхів досягнення поставлених цілей, не містить відповідних посилань на кроки та дії самого Агентства – кроки, що забезпечили б беззаперечну імплементацію згаданих гарантій на Близькому Сході згідно зі щорічними рішеннями, що з 1991 р. ухвалюються за результатами сесій Генеральної Асамблеї.

3 – Незважаючи на те, що єгипетська сторона зверталася до Агентства з низкою запитів щодо оприлюднення таких кроків у світлі змін, яких зазнав регіон, і які заслуговують на увагу, зокрема, участі Агентства у першій та другій сесіях Генеральної Асамблеї ООН, присвячених створенню вільного від ядерної та іншої зброї масового знищення регіону на Близькому Сході; і не дивлячись на те, що згаданий перелік інструкцій містить інші питання, пов'язані із імплементацією згаданих гарантій на Близькому Сході, які, натомість, не включені до третього пункту, Дирекція вирішила не зазначати кроки Агентства, що забезпечили б беззаперечну імплементацію згаданих гарантій на Близькому Сході.

4 – Метою цього рішення є підтримка кроків з імплементації згаданих гарантій, які Агентство взяло на себе згідно з третім пунктом Угоди. Так, з метою налагодження системи дотримання всеосяжних гарантій на Генеральних Асамблеях та на конференціях, присвячених оприлюдненню Угоди, було приділено особливу увагу приєднанню усіх держав Близького Сходу до Угоди та викоріненню будь-якої ядерної активності у регіоні.

5 – Так, на планових з'їздах Агентства це питання, що з роками не стає менш чутливим, щоразу піднімається, і ґрунтується передусім на зазначеному вище рішенні, що є свідченням нагальної потреби у сприянні досягненню дієвості та довіри до Угоди про нерозповсюдження, з якою стикнулася міжнародна спільнота. Іншими пріоритетами є унеможливлення розповсюдження ядерної зброї у регіоні та створення вільного від ядерної та іншої зброї масового знищення регіону на Близькому Сході.

6 – Виходячи з переліченого, та з урахуванням нерозривного зв'язку між дотриманням всеосяжних гарантій, яке дало Агентство, у регіоні Близького Сходу, та кроків, яких вживає Агентство у контексті виконання третього пункту Угоди про нерозповсюдження, вбачаємо необхідним висловити своє здивування фактом відсутності у Переліку інструкцій, підготовлених Дирекцією, необхідних у контексті цього питання роз'яснень, адже на зазначеному питанні ґрунтується діяльність та робота Агентства.

Постійне представництво Арабської Республіки Єгипет просило б Міжнародне агентство з ядерної енергії довести цю вербальну ноту, як інформаційний циркуляр, до відома усіх держав-членів Агентства.

Постійне представництво Арабської Республіки Єгипет користується цією нагодою, щоб поновити Дирекції з розробки політики Агентства запевнення у своїй високій повазі.

*/підпис/ /печатка/*

Дирекція Міжнародного агентства  
з ядерної енергії (Агентство)